
СВІТОГОСПОДАРСЬКІ ЗВ'ЯЗКИ: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

УДК 330.341.424(477)+339.924

С. О. РАДЗІЄВСЬКА,
*кандидат економічних наук, кандидат філологічних наук,
доцент кафедри світового господарства і міжнародної економічної інтеграції
Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі
(Київ)*

ВЕКТОР ІНТЕГРАЦІЇ ТА НАУКОВО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ *

Розглянуто проблеми науково-технологічного розвитку України з огляду на інтеграційні процеси. Обґрунтовано необхідність поряд із внутрішніми заходами, спрямованими на припинення технологічної деградації промисловості країни, враховувати вплив напряму інтеграційного розвитку України на стан її науково-технологічного простору.

Ключові слова: науково-технологічний простір, технологічний уклад, інтеграційний розвиток, економічний союз.

S. O. RADZIEVS'KA,
*Cand. of Econ. Sci., Cand. of Phil. Sci.,
Assoc. Prof. of the Chair of World Economy and International Economic Integration,
Ukrainian State University of Finances and International Trade
(Kyiv)*

THE INTEGRATION VECTOR AND UKRAINE'S SCIENTIFIC-TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT

The problems of Ukraine's scientific-technological development with regard for the integrational processes are considered. The necessity to take the influence of the direction of Ukraine's integrational development on the state of its scientific-technological space, as well as the internal measures aimed at the termination of industry's technological degradation, into account is substantiated.

Keywords: scientific-technological space, technological structure, integrational development, economic union.

Наука необхідна народу.
Країна, яка її не розвиває,
неминуче перетворюється на колонію.
Ф. Жоліо-Кюрі

Сучасний стан світової економіки характеризується переходом промисловості розвинутих країн на VI технологічний уклад. В Україні ж, за даними аналітичних матеріалів до парламентських слухань “Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 рр.”, на підприємства III технологічного укладу припадає 46% їх загальної кількості, IV – близько 50%, V – 3%, а інноваційна діяльність не змінює

* Стаття публікується в авторській редакції.

технологічну структуру економіки, консервуючи її [1, с. 54, 80]. Останні дослідження стану промисловості України свідчать про наявність у країні технологічної деградації і загрози поглиблення технологічного регресу [2, с. 35, 36, 48] і про те, що “промисловість України настільки деградувала, що більшість експертів наголошують на необхідності здійснення повторної індустріалізації країни й відтворення національної індустрії” [3, с. 15].

Поліпшення технологічної структури промислового виробництва здійснюється шляхом впровадження технологій V і VI технологічних укладів, одержаних завдяки власним науковим розробкам, та їхнім трансфером з-за кордону. Співвідношення цих двох шляхів визначається станом національного науково-технологічного простору, розвитком зовнішньоекономічних зв'язків і фінансовими можливостями України.

Метою цієї статті є аналіз впливу інтеграції України з ЄСП і ЄС на стан її науково-технологічного простору. Методами дослідження є порівняння, системний і статистичний аналіз, аналіз ситуацій і експертного прогнозування.

Поділ у 1990-х роках єдиного науково-технологічного простору на окремі складові новостворених країн, розрив усталених науково-виробничих зв'язків спричинили різке зменшення обсягів виробництва і падіння життєвого рівня населення країн СНД. Ураховуючи роль науково-технологічного фактора у відновленні виробництва, керівництвом країн – учасниць СНД 3 листопада 1995 р. було підписано Угоду*, в якій під **науково-технологічним простором держави** мається на увазі *середовище забезпечення функціонування і розвитку науки та технологій, яке характеризується єдиною державною науково-технологічною політикою, що спирається на адекватну нормативно-правову базу і включає перелік національних пріоритетів, системи управління науково-технологічним розвитком, фінансування, підготовки й атестації наукових та інженерних кадрів, науково-технічної інформації, стандартизації, метрології, сертифікації, охорони прав на результати науково-технічної діяльності.*

На наш погляд, важливо звернути увагу на те, що загальний науково-технологічний простір держав – учасниць СНД є середовищем, що характеризується проведенням цими країнами узгодженої політики в пріоритетних напрямках, які становлять взаємний інтерес щодо розвитку науки і техніки, гармонізацією змісту її окремих компонентів і відповідних національних нормативно-правових баз. З наведених положень Угоди випливає, що **її реалізація визначається інтеграційними процесами** на пострадянському просторі, які перебувають на етапі функціонування зони вільної торгівлі. Тобто, Угоду не реалізовано, оскільки її виконання потребує утворення економічного союзу [4, с. 66].

Цілком зрозуміло, що стан науково-технологічного простору країни визначається структурою виробництв відповідно до їх належності до технологічних укладів. Збільшення у структурі науково-технологічного простору виробництв V і VI технологічних укладів свідчить про поліпшення науково-технологічного простору країни, її науково-технічний (відповідно до сучасної термінології – інноваційний) прогрес [5, с. 11].

Інноваційний розвиток України відбувається як власними зусиллями, так і шляхом співробітництва з іншими країнами: “Ми, по-перше, перманентно по-

* Угода про створення загального науково-технологічного простору держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав від 03.11.1995 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997_149.

ступаємося економічно розвинутих країнам за розвитком технологічного фактора зростання економіки; по-друге, подолати зазначене відставання буде вкрай складно без розширення економічного і науково-технологічного співробітництва з РФ. Аргументом на користь цього стали результати порівняльного аналізу напрямів, динаміки та рівня трансформаційних зрушень у технологічній структурі України і РФ” [6, с. 28]. Академік НАН України Ю.М. Пахомов підкреслює, що досягнути проривних технологій Україні вдасться лише у симбіозі з Росією, яка хоч і відстає від Заходу, але докладає значних зусиль для інноваційного розвитку [7, с. 4, 7–8]. Вітчизняні вчені, протиставляючи українському плану інноваційного розвитку економіки російський, зазначають: “В Росії вдалося здійснити більш вдалий вибір пріоритетів науково-технологічного розвитку, оскільки їх усього вісім (тоді як в Україні вони охоплюють переважну більшість галузей промисловості), а також усі вони зорієнтовані на п'ятий і шостий технологічні уклади” [8, с. 217].

Науково-технологічний простір формують взаємодіючі наукова та технологічна складові. Особливу роль у науковій складовій відіграє НАН України, що необхідно брати до уваги при дослідженні впливу вектора інтеграції на стан науково-технологічного простору.

Відомо, що у взаємодії України з ЄС йдеться про надходження нової техніки і технологій; **країни ЄС виступають у відносинах з Україною як інноватори, а Україна – як імітатор.**

Важливо, що **співробітництво України з країнами ЄСП дозволить нашій державі здобути у певних нішах світової економіки роль інноватора**, тому що цю роль можуть виконувати ті країни, їх компанії та установи, які мають розвинуту наукову складову. Цьому сприятиме створена в Києві у 1993 р. *Міжнародна асоціація академії наук країн СНД (МААН)* на чолі з академіком НАН України Б.Є. Патонем. *У разі посилення інтеграційних процесів між Україною та країнами, що створили МААН, вона може перетворитися на дієву структуру, здатну забезпечити відновлення єдиного наукового простору цих країн.*

Ефективність МААН підтверджує той факт, що у 2012 р. інститутами РАН і НАН України одержано, відповідно, 985 і 825 патентів на винаходи, що становить 10–12% у загальному обсязі винаходів, які патентуються в цих країнах. У цьому ж році вченими академії виконано великий обсяг робіт у різних галузях науки і техніки: математиці і теоретичній фізиці, космонавтиці і літакобудуванні, енергетиці і медицині, матеріалознавстві і металургії. Зокрема, було виконано спільну роботу “Російсько-українська мережа станцій космічної геодезії і геодинаміки”, яка одержала у січні 2013 р. премію РАН і НАН України [9, с. 7].

У цьому контексті слід зазначити, що втрата на технологічному просторі СНД галузевої науки, яка була здатна і практично виконувала роль перетворювача фундаментальних досягнень у технічні й технологічні здобутки, що впроваджувалися у виробництво, ускладнила взаємодію між країнами. Академік РАН С.Ю. Глазєв констатує, що галузева наука збереглася лише у держсекторі, головним чином в оборонній, аерокосмічній і атомній промисловості [10, с. 37].

Наукові дослідження в країнах ЄС проводяться переважно в університетах і ТНК, що ускладнює співробітництво з ними академічних установ України.

Доречно згадати, що станом на 31 грудня 2012 р. в Україну надійшло всього 54462,4 млн. дол. прямих іноземних інвестицій (ПІ), у тому числі з країн ЄС –

42979,3 млн. дол. Та “якщо на початку незалежності в керівництва держави були романтичні ілюзії щодо того, що прямі іноземні інвестиції автоматично вирішать більшість проблем промисловості, у тому числі проблему її технологічного переоснащення, то сучасні тенденції фактично показали всю марність цих сподівань. Галузева орієнтація ПІІ в Україні аж ніяк не сприяє структурному реформуванню економіки та модернізації ключових галузей промисловості” [8, с. 209]. Член-кореспондент НАН України В.І. Мунтян констатує, що технологіями ділитися на Заході не прийнято і заборонено [11, с. 9].

Розглянемо питання реалізації високотехнологічної продукції. Питома вага інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової становить 3,3%, що ж до частки України у світовому високотехнологічному експорті, то даний показник узагалі є вкрай низьким – близько 0,18%, що відповідає в середньому 4,1 млрд. дол. на рік. Потенціал вітчизняного експорту високотехнологічної продукції є більшим і оцінюється в близько 10–15 млрд. дол., або 0,3–0,5% світового експорту [12, с. 122–123]. Так, 64,9% реалізованої у 2011 р. (58,8% – у 2010 р.) інноваційної продукції підприємствами України за кордон було направлено в країни СНД. Понад 90% експорту продукції українського машинобудування надходить до країн СНД [8, с. 207]. У 2012 р. Білорусь, Казахстан і Російська Федерація спожили 64,6% усього українського експорту високотехнологічної продукції (коди товарів згідно з УКТЗЕД – 82–91). “Для ключових українських високотехнологічних товарів (ВТТ) російський ринок є основним ринком збуту – частка РФ у структурі поставок ВТТ з України сягає 43% ... половину імпортованих капітальних товарів становлять позиції в категорії “Неелектрична техніка” (причому в цій групі 91,3% витрат припадає на закупівлю неопромінених паливних елементів (твєлів); основним партнером України в поставках високотехнологічних капітальних товарів залишається Російська Федерація (близько 50% поставок)” [13, с. 24].

Конкретним проявом локального об’єднання науково-технологічних просторів України та країн ЄСП є взаємодія у галузях високих технологій, зокрема ракетно-космічній, літакобудуванні та ін. За 2010–2012 рр. у країні виготовлено та реалізовано високотехнологічної продукції на суму понад 9,5 млрд. грн., при цьому 62% загального обсягу виробництва становить ракетно-космічна продукція [14, с. 8].

Дослідження Л.В. Шкварі “Російсько-українське співробітництво у сфері космосу: можливості, проблеми і перспективи” [15, с. 341–346] свідчить, що ракетно-космічна промисловість має “бути певною мірою фінансовим донором національного бюджету..., а також науково-технічним та інноваційним “донором”, оскільки важливо ширше застосовувати (впроваджувати) технічні досягнення галузі в інших високотехнологічних сферах цивільного призначення Росії”. Вчений також зазначає, що “Південний машинобудівний завод”..., який входив до НВО “Південне” (Дніпропетровськ)..., випускав до 100 міжконтинентальних ракет на рік. Нині він виробляє щороку не більш як 5-6 “Зенітів”, в основному для компанії Sea Launch, і 2-3 “Циклон-3” – для Росії та України... Приблизно 1/3 продукції виробляється для Російської Федерації” [15, с. 341]. З урахуванням цього можна стверджувати, що потенціал двостороннього співробітництва у даній сфері реалізується не в повному обсязі. Більша частина прикладних досліджень у цій галузі має закритий характер і, виходячи з інтересів підприємств та згідно із загальним законодавством країн, не підлягає розголошенню й обміну [15, с. 345].

Співробітництво у космічній галузі розвивається також між Україною та Білоруссю. Так, передбачається спільне виконання наукових космічних досліджень і прикладних програм, зокрема спільне створення мікросупутників ДЗЗ, технологій корисного навантаження для них (оптико-електронної та спектральної апаратури), систем управління, прийому та опрацювання інформації від космічних апаратів ДЗЗ, розробку сучасних технологій обробки даних ДЗЗ для вирішення прикладних завдань [16, с. 175].

Аналізуючи вплив інтеграції на науково-технологічний розвиток, хотілося б звернути особливу увагу на дослідження Є.Ю. Байбакової і В.В. Клочкова “Інтеграція авіаційної промисловості Росії та України: аналіз перспектив і ризиків” [15, с. 216–222]. Слід зазначити, що міцні науково-дослідні та виробничо-коопераційні зв'язки поєднують авіаційну промисловість України та Росії. Вагома частка доданої вартості українських літаків і двигунів виробляється в Росії. Понад 80% вартості авіадвигунів Д-436 виробництва ВАТ “Мотор-Січ”, якими комплектуються літаки Ан-148 і ряд російських виробів (наприклад, унікальні літаки-амфібії Бе-200), також припадає на російські компоненти і виробничі послуги. Науково-конструкторські установи та підприємства авіаційної промисловості співпрацюють у розробці та випуску нових моделей літаків, зокрема у серійному виробництві регіональних літаків Ан-148 та військово-транспортного літака Ан-70. Проведений російськими науковцями аналіз стану інтеграції авіаційної промисловості Росії і України торкнувся і тези, що “не слід підтримувати чи співпрацювати з “чужою” авіаційною промисловістю, тим більше що її дружній статус у майбутньому не гарантований” [15, с. 216].

На засіданні круглого столу “Перспективи України в Митному союзі: міфи і реальність” посол Росії в Україні М.Ю. Зурабов нагадав присутнім: “Є цілий ряд результатів у виробництві літаків Ан-70, які і українське керівництво, і російське були схильні інтерпретувати як спільний успіх. Спочатку Міноборони Російської Федерації передбачало закупити 70 одиниць, потім – 60, в останній раз – 16. Тепер – нуль. Пропозиція зберігає актуальність певний строк, і якщо протягом визначеного періоду відповіді немає, Росія змушена шукати альтернативу. Тепер Росія почала виробляти військово-транспортні літаки Іл-476” [11, с. 83].

На нашу думку, у цій ситуації визначальним фактором для прийняття Міністерства Оборони Російської Федерації відповідних рішень стали відмова України приєднатися до Митного союзу Білорусі, Казахстану і Росії та наміри підписати Угоду про асоціацію з ЄС, що дозволяє деяким російським діячам наголошувати на негарантованості дружнього статусу України у майбутньому стосовно всіх високотехнологічних промисловості Росії, які забезпечують її військову безпеку, особливо – ракетно-космічної галузі та літакобудування. Такий розвиток взаємовідносин між Україною і Росією розглядається за сценарієм “Україна разом з Євросоюзом і НАТО”, згідно з яким країна здобуває статус кандидата на вступ до ЄС і НАТО. Як наслідок, відбувається деградація російсько-українського економічного і гуманітарного співробітництва, у політичних відносинах двох країн наростає взаємне відчуження [17, с. 12].

На користь такого сценарію розвитку російсько-українських взаємовідносин у разі інтеграції України до ЄС свідчить доповідь доктора військових наук, першого віце-президента Академії геополітичних проблем К.В. Сівкова на семінарі “Проблеми формування та реалізації державної політики і управління” Центру

проблемного аналізу і державно-управлінського проектування, в якій зазначається, що основним антагоністом ідеї однополярного світу, а відповідно і концепції “глобалізації”, прихильником бі- або багатополярного світу визнається Росія. Тому однополюсна модель світу і спрямування США до світового володарювання формують основну геополітичну загрозу Росії, яка не може бути реалізованою, поки її ядерний потенціал не нівельовано. У подальшому США, ймовірно, сподіваються перейти до відкритого військового прямого тиску [18, с. 7–11], у зв’язку з чим Росія і планує до 2020 р. вкласти в оборону 23 трлн. руб., що, за словами російського президента, слугуватиме запорукою захисту суверенітету Російської Федерації [19, с. 57].

Варто зауважити, що завдання забезпечення геополітичного суверенітету Росії у середньостроковій, і тим більше довгостроковій, перспективі змушує посилювати її оборонний потенціал, основу якого становлять: авіаційна і ракетно-космічна промисловість, промисловість боєприпасів і спецхімії, промисловість озброєнь, радіопромисловість, промисловість засобів зв’язку, суднобудівна й електронна промисловість, міжгалузеві структури та підприємства. Російський оборонно-промисловий комплекс (ОПК) включає понад 1300 організацій, у тому числі більше 1100 організацій промисловості, які перебувають у сфері діяльності Роспрому, Роскосмосу і Росатому, з яких близько половини — організації наукової сфери. В ОПК сконцентровано висококваліфіковані кадри, значну частину передових технологій не тільки військового, але й цивільного призначення. Комплекс зберігає значний науково-технічний потенціал, який дозволяє з ряду напрямів зробити технологічний прорив (ядерні, лазерні, авіакосмічні технології, спеціальні матеріали і сплави, водородна енергетика тощо) і тим самим збільшити стратегічну присутність Росії на ринках високих технологій. Так, майже 42% обсягу продукції ОПК виробляється в інтересах цивільних галузей економіки, у тому числі з використанням технологій подвійного призначення. Питома вага ОПК в обсягах виробництва найважливіших видів продукції цивільного призначення становить: по цивільній авіаційній техніці і космосу, оптичному приладобудуванню, виробі електронної техніки, промислових вибухових речовинах — 100%, суднобудуванню, радіоелектронній апаратурі — 90%, засобах зв’язку — 70%, складній медичній техніці — 60% [18, с. 54–55]. Таким чином, **важливим джерелом інновацій є сфера науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт оборонно-промислового комплексу (НДДКР ОПК).** *Зв’язки України у цій сфері з країнами ЄСП безперечно сприятимуть посиленню і наукової, і технологічної складових науково-технологічного простору України.*

Отже, відмова України приєднатися до Митного союзу Білорусі, Казахстану і Росії і наміри підписати Угоду про асоціацію з ЄС можуть ускладнити і навіть унеможливити співробітництво відповідних підприємств і організацій України з підприємствами і організаціями ОПК Росії, виходячи з того, що Україна може зорієнтувати своє майбутнє у західний світ, який розглядається деякими дослідниками як потенційний супротивник Росії. При цьому позитивна динаміка економічного розвитку країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону вимагає від України розвивати стратегічне партнерство також у східному напрямку.

Саме у сфері ОПК здійснюється більша частина наукових відкриттів та розробок, і на їх основі створюються проривні технології, що з часом дістають застосування і формують підґрунтя для революційних змін у багатьох видах цивільних виробництв. Тому відновлення єдиного науково-технологічного простору в ОПК приведе до віднов-

лення єдиного науково-технологічного простору України, РФ та інших країн євразійського простору. Водночас не слід відкидати в подальшому і можливість погіршення стану науково-технологічного простору України. Необхідно також брати до уваги і такі роботи, як “Створення основної конструкції першого ступеня ракети-носія “Антарес”. Ракета-носій США “Антарес” уперше в історії американських космічних досліджень має у своєму складі ступінь іноземної країни – України*.

Проведене дослідження впливу інтеграції України з ЄС і ЄЕП на науково-технологічний простір дозволяє дійти висновку, що економічні зв'язки України з ЄС, урегульовані Стратегією інтеграції України до Європейського Союзу**, протягом 15 років, на жаль, позитивно не вплинули на стан науково-технологічного простору нашої держави. Водночас економічні зв'язки України з країнами ЄЕП, особливо з Росією, на даний час свідчать про залежність стану науково-технологічного простору України від попиту на її високотехнологічну продукцію з боку країн ЄЕП, а збільшення питомої ваги виробництв V, а в майбутньому і VI технологічних укладів, зокрема нано- і біотехнологій, – від співробітництва з РАН і НДДКР ОПК Росії.

Наведені приклади тісного науково-виробничого співробітництва українських, російських і білоруських підприємств та установ дозволяють стверджувати, що втрата чи навіть зменшення обсягів такого співробітництва негативно позначиться на стані науково-технологічного простору України. Тому, поряд із внутрішніми заходами, спрямованими на припинення технологічної деградації промисловості України [2, с. 36], необхідно враховувати вплив вектора інтеграційного розвитку України на стан її науково-технологічного простору.

Список використаної літератури

1. Інноваційно-технологічний розвиток України: стан, проблеми, стратегічні перспективи : аналітичні матеріали до парламентських слухань “Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів” ; [Федулова Л.І., Бажал Ю.М., Шовкун І.А. та ін. ; за ред. Л.І. Федулової, Г.О. Андрощука]. – К. : Ін-т екон. та прогнозув. НАН України, 2009. – 196 с.

2. Шовкун І.А. Фінансовий потенціал технологічного відтворення у переробній промисловості в регіонах України // Економіка України. – 2013. – № 2. – С. 38–48; № 3. – С. 27–38.

3. Федулова Л.І. Інноваційний вектор розвитку промисловості України // Економіка України. – 2013. – № 4. – С. 15–23; № 5. – С. 30–37.

4. Радзієвська С.О. Конкурентоспроможність та інтеграційні перспективи України. – К. : Знання України, 2012. – 343 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.usufit.edu.ua> (наукова діяльність, книги) або www.nbu.gov.ua (електронна бібліотека).

5. Малицький Б.А. Неолібералізм и кризис инновационного развития экономики. Формула кризиса. – 2-е изд. – К. : Феникс, 2013. – 64 с.

6. Одоток І. Вітчизняна індустрія високих технологій: знаннєві, інноваційні, інвестиційні фактори її формування і розвитку // Вісник НАН України. – 2011. – № 11. – С. 21–33.

* Присудження премій Кабінетом Міністрів України // Вісник Хмельницького державного центру науки, інновацій та інформатизації. – 2013. – № 2 (18). – С. 3.

** Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу : Указ Президента України від 11.06.1998 р. № 615/98 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/615/98>.

7. Пахомов Ю.Н. Украина и Россия между Западом и Востоком // Экономический часопис XXI. — 2010. — № 5-6. — С. 3-8 [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ech/2010_5-6/1_Pakhomov.pdf.

8. Технологічна модернізація в європейській економіці ; моногр. [Бурміч О.С., Панченко Є.Г., Лук'яненко О.Д., Чужиков В.І. ; за наук. ред. В.І. Чужикова]. — К. : КНЕУ, 2013. — 266 с.

9. Власкин Г.А. Научно-техническая и инновационная политика России и Украины: сравнительный анализ и перспективы скоординированного развития [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.ukros.ru>.

10. Глазьев С.Ю. О целях, проблемах и мерах государственной политики развития и интеграции : науч. доклад. — М., 29.01.2013 [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.ukros.ru>.

11. Российско-украинское обозрение : инф.-аналит. и науч.-практ. альманах Посольства России в Украине. — 2013. — № 1. — 104 с.

12. Черницька Т. Регіональні виміри міжнародного науково-технічного співробітництва // Міжнародна економічна політика. — 2013. — № 1. — С. 105-127 [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://iejjournal.com/journals/18/2013_6_Chernitska.pdf.

13. Саліхова О.Б. Становлення високотехнологічної виробничої сфери економіки України: теорія, методологія, практика : автореф. дис. ... ступеня д-ра екон. наук ; спец. 08.00.03 “Економіка та управління народним господарством”. — К. : ДУ “Ін-т економіки та прогнозування НАН України”, 2013. — 40 с.

14. Наливайченко К.В. Інноваційний розвиток інформаційної економіки України в умовах глобалізації : автореф. дис. ... ступеня д-ра екон. наук ; спец. 08.00.03 “Економіка та управління народним господарством”. — Донецьк : ДВНЗ “Донец. нац. техн. ун-т”, 2013. — 40 с.

15. Перспективы скоординированного социально-экономического развития России и Украины в общеевропейском контексте : труды Первой междунар. научн. практ. конф. / РАН. ИНИОН. Отдел науч. сотрудн. и междунар. связей ; [отв. ред. Ю.С. Пивоваров]. — М., 2013. — 587 с. [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.ukros.ru>.

16. Организационно-экономические механизмы развития сотрудничества Украины и Республики Беларусь на инновационной основе ; моногр. [Федулова Л.И., Шовкун И.А., Хаустов В.К. и др. ; под ред. Л.И. Федуловой]. — К. : Ин-т экономики и прогнозирования НАН Украины, 2013. — 348 с.

17. Аннотированный план работ 2012 : программа Президиума РАН “Перспективы скоординированного социально-экономического развития России и Украины в общеевропейском контексте”. — М., 2012. — 40 с. [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.ukros.ru>.

18. Государственная политика и управление современной России в сфере обороноспособности (ВПК и военное строительство) : матер. науч. семинара. — М. : Научный эксперт, 2012. — Вып. 4 (51). — 120 с. [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.rusrand.ru>.

19. Степанова А. Евразийский Союз и Украина. — М., 2013. — 206 с.

References

1. Fedulova L.I., Bazhal Yu.M., Shovkun I.A. et al. *Innovatsiino-Tekhnologichni Rozvytok Ukrainy: Stan, Problemy, Strategichni Perspektvyu, za red. L.I. Fedulovoi, G.O. Androshchuka* [Ukraine's Innovative-Technological Development: State, Problems, and Strategical Perspectives, edited by L.I. Fedulova]. Kyiv, Inst. for Economics and Forecast. of the NASU, 2009 [in Ukrainian].

2. Shovkun I.A. *Finansovyi potentsial tekhnologichnogo vidtvorennia u pererobnii promyslovosti v regionakh Ukrainy* [The financial potential of technological reproduction in the processing industry in Ukraine's regions]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 2013, No. 2, pp. 38–48; No. 3, pp. 27–38 [in Ukrainian].
3. Fedulova L.I. *Innovatsiinyi vektor rozvytku promyslovosti Ukrainy* [The innovation vector of development of Ukraine's industry]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 2013, No. 4, pp. 15–23; No. 5, pp. 30–37 [in Ukrainian].
4. Radzievs'ka S.O. *Konkurentospromozhnist' ta Integratsiini Perspektyvy Ukrainy* [Competitiveness and Ukraine's integration perspectives]. Kyiv, Znannya Ukrainy, 2012, available at: <http://www.usufit.edu.ua> or www.nbu.gov.ua [in Ukrainian].
5. Malitskii B.A. *Neoliberalizm i Krizis Innovatsionnogo Razvitiya Ekonomiki. Formula Krizisa* [Neoliberalism and Crisis of the Innovation Development of the Economy. Formula of a Crisis]. Kiev, Feniks, 2013 [in Russian].
6. Odotyuk I. *Vitchyznyana industriya vysokokh tekhnologii: znannevi, innovatsiini, investytsiini factory ii formuvannya i rozvytku* [The domestic high-tech industry: knowledge-based, innovative, and investment factors of its formation and development]. *Visnyk NAN Ukrainy – Bull. of the NASU*, 2011, No. 11, pp. 21–33 [in Ukrainian].
7. Pakhomov Yu.N. *Ukraina i Rossiya mezhdru Zapadom i Vostokom* [Ukraine and Russia between West and East]. *Ekonomichnyi Chasopys XXI – Economic Journ. XXI*, 2010, No. 5–6, pp. 3–8, available at: http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ech/2010_5-6/1_Pakhomov.pdf [in Russian].
8. Burmich O.S., Panchenko Ye.G., Luk'yanenko O.D., Chuzhykov V.I. *Tekhnologichna Modernizatsiya v Evropeiskii Ekonomitsi, za nauk. red. V.I. Chuzhykova* [Technological Modernization in the European Economy, edited by V.I. Chuzhykov]. Kyiv, KNEU, 2013 [in Ukrainian].
9. Vlaskin G.A. *Nauchno-tekhnicheskaya i innovatsionnaya politika Rossii i Ukrainy: sravnitel'nyi analiz i perspektivy skoordinirovannogo razvitiya* [Scientific-technical and innovative policy of Russia and Ukraine: comparative analysis and perspectives of the coordinated development], available at: <http://www.ukros.ru> [in Russian].
10. Glaz'ev S.Yu. *O tselyakh, problemakh i merakh gosudarstvennoi politiki razvitiya i integratsii* [On purposes, problems, and measures of state's policy of development and integration]. Moscow, 29.01.2013, available at: <http://www.ukros.ru> [in Russian].
11. *Rossiisko-Ukrainskoe Obozrenie* [Russian-Ukrainian Survey]. Kiev, Russian Embassy, 2013, No. 1 [in Russian].
12. Chernyts'ka T. *Regional'ni vymiry mizhnarodnogo naukovo-tekhnichnogo spivrobotnytstva* [Regional sizes of international scientific-technical collaboration]. *Mizhnarodna Ekonomichna Polityka – Intern. Econ. Policy*, 2013, No. 1, pp. 105–127, available at: http://iejjournal.com/journals/18/2013_6_Chernitska.pdf [in Ukrainian].
13. Salikhova O.B. *Stanovlennya vysokotekhnologichnoi vyrobnychoi sfery ekonomiky Ukrainy: teoriya, metodologiya, praktyka* [Formation of a high-tech production sphere in Ukraine's economy: theory, methods, practice]. Author's Abstract of the Doctoral Degree Thesis (Econ. Sci.). Kyiv, 2013 [in Ukrainian].
14. Nalyvaichenko K.V. *Innovatsiinyi rozvytok informatsiinoi ekonomiky Ukrainy v umovakh globalizatsii* [Innovative development of Ukraine's informational economy under conditions of globalization]. Author's Abstract of the Doctoral Degree Thesis (Econ. Sci.). Donetsk, 2013 [in Ukrainian].
15. *Perspektivy skoordinirovannogo sotsial'no-ekonomicheskogo razvitiya Rossii i Ukrainy v obshcheevropeiskom kontekste, otv. red. Yu.S. Pivovarov* [Perspectives of the coordinated socio-economic development of Russia and Ukraine in the All-European

context, edited by Yu.S. Pivovarov]. Moscow, 2013, available at: <http://www.ukros.ru> [in Russian].

16. Fedulova L.I., Shovkun I.A., Khaustov V.K. et al. *Organizatsionno-Ekonomicheskie Mekhanizmy Razvitiya Sotrudnichestva Ukrainy i Respubliki Belarus' na Innovatsionnoi Osnove, pod red. L.I. Fedulovoi* [Organizational-Economic Mechanisms of Development of the Collaboration of Ukraine and the Belarus Republic on the Innovative Basis, edited by L.I. Fedulova]. Kiev, Inst. for Economics and Forecast. of the NASU, 2013 [in Russian].

17. *Annotirovannyi Plan Rabot 2012: Programma Prezidiuma RAN “Perspektivy skoordirovannogo sotsial’no-ekonomicheskogo razvitiya Rossii i Ukrainy v obshcheevropeiskom kontekste”* [Annotated Plan of Works 2012: Program of the Presidium of the RAS “ Perspectives of the coordinated socio-economic development of Russia and Ukraine in the All-European context”]. Moscow, 2012, available at: <http://www.ukros.ru> [in Russian].

18. *Gosudarstvennaya Politika i Upravlenie Sovremennoi Rossii v Sfere Oboronosposobnosti (VPK i Voennoe Stroitel'stvo)* [State's Policy and Management of Modern Russia in the Sphere of Defense (MIC and Military Building)]. Moscow, Nauchnyi Ekspert, 2012, Iss. 4 (51), available at: <http://www.rusrand.ru> [in Russian].

19. Stepanova A. *Evraziiskii Soyuz i Ukraina* [Eurasian Union and Ukraine]. Moscow, 2013 [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 16 вересня 2013 р.
